

Asociatia
PRO REFUGIU

CSD
CENTER FOR
THE STUDY OF
DEMOCRACY

h e u n i

SOLWODI
Solidarity with women in distress
Solidarität mit Frauen in Not

dinamia

Financed by the Justice Programme of the European Union

**Towards a more responsive victim-centered approach of the criminal justice system
(RE-JUST)**

MAAKATSAUS SUOMI

Rikoksen uhrin asema ja nykyiset käytännöt

Tuotettu osana Euroopan Komission JUSTICE-ohjelman rahoittamaa RE-just-hanketta. Katsauksen tarkoituksena on antaa taustatietoa ja yleiskuva rikoksen uhrien asemasta ja oikeuksista Suomessa

Euroopan kriminaalipolitiikan instituutti HEUNI
Inka Lilja ja Anna-Greta Pekkarinen

Sisällys

1. Tausta	1
2. Kansallinen lainsäädäntö ja käytännöt	2
3. Yleisimpiä haasteita uhrin näkökulmasta	5
4. Loppupäätelmät	9
LÄHTEET	11

1. Tausta

Tutkimusten mukaan rikoksen uhrien kokemus rikosoikeusprosessista ml. sen oikeudenmukaisuudesta riippuu paljolti siitä, miten rikosoikeusjärjestelmän toimijat huomioivat ja kohtaavat uhrin osana prosessia. Jos uhria ei kohdata sensitiivisesti, riskinä on uudelleen traumatisoituminen. Euroopan komission Justice-ohjelmasta rahoitetussa **RE-just** hankkeessa kartoitetaan hyviä käytäntöjä, joilla rikoksen uhrien asemaa ja kohtaamista on parannettu eri EU-maissa ml. Suomessa. Hankkeessa myös kehitetään käytännön työkaluja rikosoikeusjärjestelmän toimijoille rikoksen uhrien kohtaamiseen. Erityisesti huomiota kiinnitetään traumatisoituneiden uhrien kohtaamiseen. Suomessa hanketta koordinoi oikeusministeriön yhteydessä toimiva Euroopan kriminaalipolitiikan instituutti HEUNI. Hankkeen kansallisia kumppaneita ovat Valtakunnansyyttäjänvirasto sekä Diakonissalaitoksen psykotraumatologian keskus.

Tämä maakatsaus on RE-just hankkeen ensimmäinen tuotos. Raportin tarkoituksena on antaa taustatietoa ja yleiskuva rikoksen uhrien asemasta ja oikeuksista Suomessa. Maakatsauksessa kuvataan lyhyesti relevanttia kansallista lainsäädäntöä ja käytäntöjä (luku 2) ja kartoitetaan rikosoikeusprosessin haasteita uhrin näkökulmasta (luku 3). Lopuksi tehdään joitakin loppupäätelmiä aiheesta (luku 4).

Maakatsaus perustuu aiheesta Suomessa aikaisemmin tehtyjen tutkimusten, raporttien, lausuntojen ja lehtiartikkeleiden läpikäymiseen. Olennaisimpana lähteenä on oikeusministeriön asettaman vuosina 2017-2018 toimineen ns. hyvien käytäntöjen työryhmän loppuraportti: ”Uhri rikosprosessissa – ehdotus hyvistä menettelytavoista uhrien tarpeiden huomioon ottamiseksi” (Ruuskanen & Sarimo 2018). Työryhmässä olivat laajasti edustettuina rikosoikeusjärjestelmän toimijat. Työryhmä toteutti raporttia varten kaksi laajaa kyselyä, tuomioistuimille ja poliisilaitoksille, joita tarkastellaan myös osana tätä katsausta. Lisäksi tätä katsausta varten kysyimme muutamilta avaintahoilta¹ näkemyksiä tilanteen kehityksestä yllä mainitun raportin julkaisemisen jälkeen.

¹ Oikeusministeriön kriminaalipoliittinen osasto (1 henkilö), hankkeen kansallinen kumppani eli valtakunnansyyttäjänvirasto (10 henkilöä) ja poliisiammattikorkeakoulun tutkimusosasto (1 henkilö).

2. Kansallinen lainsäädäntö ja käytännöt

Uhridirektiivi on pantu Suomessa täytäntöön 2016 voimaan tulleilla lainsäädännön muutoksilla (HE 66/2015)². Merkittävimmät muutokset koskivat esitutkintalakia, jossa laajennettiin esitutkintaviranomaisen ilmoitusvelvollisuutta asianomistajan oikeuksista esitutkinnassa ja lisättiin säännökset asianomistajalle tehtävästä henkilökohtaisesta arvioinnista. Osana uhridirektiivin täytäntöönpanoa säädettiin myös laki rikosuhrimaksusta (669/2015). Rikosuhrimaksun käyttöönottolla varmistettiin rikoksen uhrien yleisten tukipalveluiden rahoituksen pysyvyys ja jatkuvuus.

Rikoksen uhrin asema oli jo ennen uhridirektiivin voimaantuloa Suomessa oikeudellisesti vahva. Suomessa **rikoksen uhrilla on oikeudenkäynnissä asianosaisen asema**, eli hänellä on oikeus esittää syyttäjän rinnalla omia vaatimuksia. Hän voi esittää uutta todistelua, vaatia rangaistusta törkeämmän rikosnimikkeen perusteella tai vaatia syytetylle toisenlaista rangaistusta kuin syyttäjä. Rikosasian käsittelyn yhteydessä on mahdollista käsitellä rikoksen uhrin vahingonkorvausoikeudelliset vaatimukset. (Ruuskanen & Sarimo 2018, 16.)

Asianomistajalla on **oikeus käyttää rikosprosessissa oikeudellista avustajaa ja tukihenkilöä**. Avustajan käyttämisestä aiheutuviin kuluihin voi tuloista riippuen olla mahdollista saada valtion oikeusapua. Tuomioistuimien voi määrätä seksuaalirikoksen, lähisuhdeväkivallan tai henkeen, terveyteen tai vapauteen kohdistuvan vakavan rikoksen uhrille avustajan ja tukihenkilön esitutkintaa ja oikeudenkäyntiä varten. Tällöin avustajan/tukihenkilön palkkio maksetaan valtion varoista.

Rikoksen uhrille on ilmoitettava käytettävissä olevista tukipalveluista mm. mahdollisesta oikeudesta maksuttomaan oikeusapuun, oikeudesta tulkkaukseen ja käännöksiin, keinoista uhrin suojelemiseksi terveyteen tai turvallisuuteen kohdistuvalta uhalta sekä oikeudesta saada tietoja asian käsittelystä esitutkinnassa ja oikeudenkäynnissä. Lisäksi esitutkintaviranomaisella on velvollisuus tiedustella asianomistajalta, suostuuko hän yhteystietojensa välittämiseen tukipalveluiden tarjoajalle. Poliisin ohjeessa Rikoksen uhrin ohjaaminen ja rikosasioiden sovittelu (2019) täsmennetään, että poliisin on annettava rikoksen uhrille ”Tietoa rikoksen uhrin oikeuksista” -esite. Poliisin tulee tehdä tästä toimenpiteestä myös merkintä kuulustelupöytäkirjaan. Lisäksi poliisihallitus on ohjeistuksessaan painottanut, että poliisin tulee aina aktiivisesti tiedustella asianomistajalta, saako hänen yhteystietonsa välittää uhrien tukipalveluiden tarjoajalle, kuten Rikosuhripäivystykselle³.

Esitutkintalain mukaan **asianomistajalle on tehtävä henkilökohtainen suojelutarpeenarviointi** eli esitutkinnassa on arvioitava, tarvitaanko erityistoimenpiteitä asianomistajan suojelemiseksi lisäksi rikosnimiksellä, pelottelulta tai kostotoimilta esitutkinnassa tai oikeudenkäynnissä. Arvioinnissa pyritään asianomistajan haavoittuvuuden tunnistamiseen etenkin asianomistajan henkilökohtaiset olosuhteet ja rikoksen laatu huomioon ottaen. Rikoksen uhrin suojelutarpeen arviointimenettelyn käsikirjassa (Simanainen 2016) annetaan yksityiskohtaisia ohjeita siitä, miten suojelutarpeen arviointi tulee toteuttaa. Käsikirjan liitteenä on myös yksityiskohtainen suojelutarpeen arviointilomake, jota tulee käyttää arvioinnin tekemiseen. Poliisin

² Muutoksia tehtiin esitutkintalakiin, oikeudenkäymiskaareen, oikeudenkäynnistä rikosasioissa annettuun lakiin, oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annettuun lakiin, vankeuslakiin, tutkintavankeuslakiin poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annettuun lakiin, henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annettuun lakiin, rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta annettuun lakiin sekä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettuun lakiin.

³ Rikosuhripäivystys (RIKU) on rikosuhripalveluita tuottavien järjestöjen kattojärjestö, jolle Oikeusministeriö on antanut julkisen palveluvelvoitteen rikosuhridirektiivin mukaisten uhrien yleisten tukipalveluiden tuottamiseksi ja tarjoamiseksi.

tutkinnanjohtaja päättää toteutettavista suojelutoimenpiteistä sen jälkeen, kun on saanut syyttäjän näkemyksen asiassa. Syyttäjä esittää suojelutoimia tuomioistuimelle. Esitutinnan aikana tehty arvio suojelutarpeesta ei kuitenkaan sido tuomioistuinta. Arvioinnin perusteella voidaan määritellä käytettäväksi seuraavia toimenpiteitä esitutkinnassa: kuulustelutila, sama kuulustelija, samaa sukupuolta oleva kuulustelija; ja kuulustelun tallentaminen videolle. Oikeudenkäynnissä voidaan määrätä seuraavat toimenpiteet: kuuleminen oikeudenkäynnissä näkösuojan takaa tai vastaajan läsnä olematta taikka videoyhteyden avulla asianomistajan läsnä olematta, tai suullinen käsittely yleisön läsnä olematta. (Emt. 2016.)

Lainsäädännössä on huomioitu **lapsiuhrien erityistarpeita**. Esitutkintalain mukaan alle 18-vuotiasta on kohdeltava esitutkinnassa hänen ikänsä ja kehitystasonsa edellyttämällä tavalla ja tutkintatoimenpiteet on mahdollisuuksien mukaan annettava tehtävään erityisesti perehtyneille tutkijoille. Kuulusteltavan ollessa alle 15-vuotias on hänen huoltajallaan, edunvalvojallaan tai muulla edustajallaan oikeus olla läsnä kuulustelussa. Asianomistajan kuulustelu on tallennettava, jos häntä ei nuoren iän vuoksi todennäköisesti voida kuulla henkilökohtaisesti oikeudenkäynnissä ilman, että siitä aiheutuu haittaa uhrille. Rikoksen uhriksi joutuneen lapsen kohtaamiseen on annettu tarkempia viranomaisohjeistuksia. Poliisihallituksen (2013) ohjeistuksen mukaan lapsen ollessa rikoksen uhrina esitutkintatoimenpiteet tulee käynnistää välittömästi ja lapsen kuulustelun tulee suorittaa tähän tehtävään perehtynyt tutkija. Joillakin poliisilaitoksilla onkin ns. lapsitiimejä, jotka keskittyvät lapsiin kohdistuneisiin rikoksiin. Valtakunnansyyttäjänviraston (2013) antamassa ohjeessa taas määritellään yhteistyö poliisin ja syyttäjän välillä lapsiin kohdistuvissa rikosepäilyissä. Lapsen kohdistunutta pahoinpitely- tai seksuaalirikosta epäiltäessä viranomaisprosesseja pyritään koordinoimaan LASTA-mallin⁴ avulla, jossa mm. oikeusviranomaiset sekä terveydenhuollon ja sosiaalihuollon asiantuntijat kokoontuvat käsittelemään tilannetta kokonaisvaltaisesti (Sinkkonen & Mäkelä 2017). Oikeusministeriön julkaisema Lapsi rikoksen uhrina -opas (2017) on taas tarkoitettu väkivalta- tai seksuaalirikoksen uhriksi joutuneen lapsen vanhemmille ja tarjoaa mm. tietoa rikosprosessista sekä neuvoja lapsen tukemiseen liittyen.

Oikeudenkäymiskaarissa on säännöksiä, jotka mahdollistavan **uhrin suojelemisen tuomioistuinkäsittelyn** aikana. Kuva- tai äänitallenteeseen tallennettua kuulustelua voidaan käyttää oikeudenkäynnissä todisteena tietyissä tilanteissa, joissa uhri on haavoittuvassa asemassa. Uhrin yksityisyyden suojaamiseksi tuomioistuimella voi tietyin edellytyksin käsitellä asian ilman yleisön läsnäoloa sekä määrätä oikeudenkäyntiasiakirjat ja tuomion tarpeellisin osin salassa pidettäviksi. Uhri voi pyytää tätä tuomioistuimelta. Tuomioistuimella voi joissakin asioissa määrätä myös uhrin henkilöllisyyden pidettäväksi salassa. Tällaisia asioita ovat esimerkiksi seksuaalirikokset. Tuomioistuimella harkitsee oikeudenkäynnin järjestelyt ja suojelutoimenpiteet aina tapauskohtaisesti ottaen huomioon sen, ettei puolustukselle kuuluvia oikeuksia rajoiteta. Uhridirektiivin mukaan uhrien ja tekijöiden tahaton kohtaaminen tuomioistuintiloissa tulisi estää. Oikeusministeriön työryhmän tekemä tuomioistuin kysely osoitti, että tämä onnistuu suurimassa osassa tuomioistuimissa, mutta vaatii käytännössä usein erikoisjärjestelyjä (Ruuskanen & Sarimo 2018, 57). Oikeusministeriön hyvien käytäntöjen työryhmä toteutti 2017 kyselyn kaikille tuomioistuimille, jossa mm. kysyttiin, käytetäänkö tuomioistuimissa **videoyhteyttä rikoksen uhrin kuulemiseksi**. Noin 80 prosenttia vastasi kyllä ja noin 20 prosenttia ei. Videoyhteyden käyttämisen syyksi mainittiin yhtä usein pitkät välimatkat kuin uhrin pelko. Pääsääntöinen syy sille, miksi laitteita ei ollut käytetty

⁴ Lisää mallista THL:n sivuilla https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/vakivallan-ehkaisy/lapsiin-kohdistuva-vakivalta/lasta-malli

lainkaan oli se, että istuntopaikassa ei ollut videoneuvottelulaitteita. Vuonna 2019 oikeuslaitoksen oikeus.fi -sivustolla todetaan, että kaikilla tuomioistuimilla on nyt käytössään videolaitteistot.

Vuoden 2019 alusta laajennettiin myös lainsäädännöllisesti (423/2018, HE 200/2017) oikeudenkäynnin eri osapuolten mahdollisuutta osallistua videoyhteyden välityksellä suulliseen käsittelyyn. Videoyhteyden käytön laajentamisen myötä myös asianomistajalla on mahdollisuus osallistua oikeudenkäyntiin videoyhteyden välityksellä laajemmin. Lainvalmistelussa tuotiin esille, että videoyhteydellä voidaan tehostaa prosessia ja vähentää kuluja. Video-osallistumisen hyötynä on myös se, että sen avulla voidaan vähentää rikoksen uhrin henkistä kuormittumista, jota asian toistuva läpikäynti tai tekijän kohtaaminen voi saada aikaan. Tätä näkökulmaa ei tosin erityisesti tuotu esille lain valmistelussa. Uhrin näkökulman tuo esille kuitenkin esim. aluesyyttäjä Heli Haapalehto RIKU-lehden haastattelussa, jossa hän toteaa, että videotodistaminen on parantanut nuorten asianomistajien selviytymistä oikeusprosessista: ”Jokainen kerta, kun nuori rikoksen uhri joutuu käymään läpi kohtaamaansa rikosta, tuntuu pahentavan hänen psyykkistä oloaan, koska tilanteeseen liittyvät muistot saavat vallan” (Yli-Räisänen, 2019). Oikeusministeriö on asettanut vuoden 2019 lopussa työryhmän, joka valmistelee lainsäädäntöä, jolla mahdollistettaisiin kuuleminen myös muutoksenhakutuomioistuimessa kärjäoikeudessa tehdyllä videotallenteella. Tämä tarkoittaa sitä, että rikoksen uhria ei tarvitsisi kuulla uudestaan muutoksenhakutuomioistuimessa vaan hänen todistuksensa voitaisiin katsoa videolta. Uudistusta perustellaan mm. muutoksenhaun tehostamisella, näytön arvioinnin parantamisella sekä kustannussäästöillä. Lisäksi mahdollisena saavutettavana etuna mainitaan se, että asianomistajan ei tarvitsisi kuormittaa henkisesti uudella istunnolla muutoksenhakuvaiheessa. (Siro, 2019.)

Tarvittaessa viranomaisen on **järjestettävä uhrille tulkkaus** jollekin hänen osaamalleen kielelle. Tulkkauksen järjestämisestä on huolehdittava esitutkinnassa ja oikeudenkäynnissä myös silloin, kun uhri on viittomakielinen tai tulkkaus on uhrin aisti- tai puhevian takia tarpeen. Tulkin palkkion maksaa valtio. Uhri voi pyytää käännöstä tietyistä keskeisistä asiakirjoista. Käännös voidaan antaa suullisesti, kun oikeusturva ei vaadi asiakirjan kääntämistä kirjallisesti. Joissakin tapauksissa uhrille voidaan kääntää asiakirjan osa tai asiakirjasta tehty yhteenveto.

Rikoksen **uhrilla on oikeus saada pyynnöstään tieto asian käsittelystä**, tuomioistuinkäsittelyn ajasta ja paikasta sekä rikosasiassa annetusta tuomiosta. Lisäksi rikoksen uhrilla on oikeus saada tieto esitutkintaviranomaisen päätöksestä lopettaa esitutkinta sekä syyttäjän päätöksestä olla nostamatta syytettä. Henkeen, terveyteen, vapauteen tai rauhaan kohdistuneen rikoksen tai seksuaalirikoksen asianomistajalla on halutessaan oikeus saada ilmoitus vangin tai tutkintavangin vapautumisesta. Edellytyksenä on lisäksi, että ilmoittaminen olisi rikoksen vakavuus huomioon ottaen perusteltua ja ilmoittamisesta ei arvioitaisi aiheutuvan vaaraa vangin tai tutkintavangin hengelle tai terveydelle. Rikosseuraamusvirasto (2016) on antanut yksityiskohtaisen ohjeen ilmoittamisesta.

Vakavissa uhkatilanteissa **uhri voi hakea yhteystietojen salaamista, turvakieltoa, lähestymiskieltoa** taikka jopa nimen tai henkilötunnuksen muuttamista. Lähestymiskieltohakemus käsitellään kärjäoikeudessa kiireellisenä. Jos lähestymiskiellon tarve on välitön, voi uhkaa kokeva hakea väliaikaista lähestymiskieltoa. Väliaikaisen lähestymiskiellon määräämistä voi pyytää poliisilta, syyttäjältä tai kärjäoikeudelta. Perheen sisäinen lähestymiskielto tuli voimaan vuoden 2005 alussa, eli siitä alkaen lähestymiskielto on voitu määrätä tilanteissa, joissa osapuolet asuvat samassa asunnossa. Tällöin kieltoon määrätyn on poistuttava asunnosta, eikä hän saa

palata sinne kiellon voimassaoloaikana. Lähestymiskiellon rikkomisesta voidaan rangaista sakolla tai enintään yhdellä vuodella vankeutta. Kiellon rikkominen on virallisen syytteen alainen rikos, jolloin syyttäjällä on oikeus viedä asia oikeuteen. Jos lähestymiskiellon suojaama henkilö muuttaa toiseen EU-valtioon ja kokee tarvitsevansa suojaa myös siellä, hän voi pyytää lähestymiskiellon määränneeltä tuomioistuimelta eurooppalaista suojelumääräystä.

Uhrilla on oikeus rikosasian käsittelyn yhteydessä vaatia, että rikoksen tekijä **korvaa aiheuttamansa vahingot** Uhrin täytyy ilmoittaa esitutkinnassa tai viimeistään tuomioistuimelle vahingoista sekä siitä, vaatiiko hän tekijältä korvauksia. Uhrilla on oikeus vaatia korvausta esimerkiksi rikkoutuneesta tai kadonneesta omaisuudesta, lääk- ja lääkärinkuluista sekä väkivallan aiheuttamasta kivusta ja särystä sekä joissakin tapauksissa henkisestä kärsimyksestä. Syyttäjä voi uhrin pyynnöstä ajaa korvausvaatimusta hänen puolestaan, jos asia on yksinkertainen ja selvä. Tuomittujen korvausten maksamisesta voi sopia rikoksen tekijän kanssa suoraan tai pyytää ulosottomiestä perimään niitä. Korvauksia voi saada joissain tilanteissa myös Valtiokonttorista tai Kansaneläkelaitoksesta. Lähinnä väkivalta- tai seksuaalirikoksen uhrilla voi olla oikeus saada korvausta kärsimästään vahingosta valtion varoista.

Laila rikosuhrimaksuista on säädetty **rikosuhrimaksu**, joka tarkoittaa rikoksen tekijöiltä perittävää kiinteää maksua, jolla rahoitetaan yleisesti rikoksen uhrien tukipalveluita. Rikosuhrimaksujen tuottoja vastaava osuus ohjataan valtionavustuksina uhrien tukipalveluja tuottaville yhteisöille.

Sovittelu on rikosoikeusjärjestelmälle vaihtoehtoinen tai sitä täydentävä menettely. Sovinto voi olla syyttämisen tai tuomitsemisen luopumisen peruste tai peruste määrätä lievempi rangaistus. Mikäli sovintoon ei päästä, syyttäjä voi nostaa syytteen ja siten viedä asian käsittelyn normaalisti oikeudenkäyntiin. Syyttäjä voi syyttää rikoksesta epäiltyä, vaikka sovinto olisi saavutettukin. Myös sovittelussa voidaan sopia vahingonkorvauksista. Rikosasioita voidaan sovittaa, jos sekä uhri että epäilty suostuvat siihen. Sovittelu on maksutonta ja aina vapaaehtoista, ja sen voi myös halutessaan lopettaa kesken missä vaiheessa tahansa. Lähisuhdeväkivallan sovittelusta voi tehdä aloitteen vain viranomaisena. Poliisihallitus (2019) on antanut ohjeen siitä, missä tilanteissa sovitteluun voidaan ohjata ja missä tilanteissa vaaditaan erityistä harkintaa.

Suomessa uhridirektiivin velvoitteet on lainsäädännöllisesti toteutettu. Direktiivin täytäntöönpanoa seuranneet lainsäädäntömuutokset ja kehittämistoimenpiteet ovat vahvistaneet rikoksen uhrien asemaa, mutta direktiivin tavoitteita ei käytännössä ole vielä kaikilta osin saavutettu. Näitä haasteita kuvataan tarkemmin seuraavassa osiossa.

3. Yleisimpiä haasteita uhrin näkökulmasta

Rikoksen uhrin kannalta rikosprosessi ei välttämättä ole sujuva ja suoraviivainen, vaikka se lainsäädännön ja viranomaisohjeiden valossa näyttäisikin siltä. Tässä luvussa käsittelemme lyhyesti seuraavia eri lähteissä esiin tulleita ongelmakohtia: 1) avustajan ja tukihenkilön käyttö sekä niistä tiedottaminen, 2) suojelutarpeen arviointi, 3) tulkkaus, 4) lähestymiskiello ja 5) sovittelu lähisuhdeväkivaltatapauksissa. Erityisesti kiinnitämme huomiota haavoittuvassa asemassa olevien uhrien haasteisiin. Uhridirektiivissä (2012/29/EU) haavoittuvassa asemassa oleviksi ja erityistä tukea ja oikeudellista suojelua tarvitseviksi määritellään henkilöt ”jotka ovat erityisen

haavoittuvassa asemassa tai tilanteessa, jossa he altistuvat erityisen suurelle vahingon riskille, kuten toistuvan läheisväkivallan kohteiksi joutuneet henkilöt, sukupuoleen perustuvan väkivallan kohteiksi joutuneet henkilöt tai henkilöt, jotka joutuvat muun tyyppisten rikosten uhreiksi jäsenvaltiossa, jonka kansalaisia he eivät ole tai jossa he eivät asu”.

Asianomistajalla on **oikeus käyttää oikeudellista avustajaa ja tukihenkilöä** rikosprosessista. Pienituloisilla on mahdollisuus valtion oikeusapuun. Tuomioistuimen määrätessä avustajan tai tukihenkilön seksuaalirikoksen, lähisuhdeväkivallan tai henkeen, terveyteen tai vapauteen kohdistuvan vakavan rikoksen uhrille apu on aina maksutonta. Esitutkinnassa viranomaisen **tulee informoida asianomistajaa oikeudesta käyttää oikeudellista avustajaa** ja huolehtia siitä, että tämä oikeus toteutuu. Honkatukian (2011) ja Kainulaisen ja Saarikkomäen (2014) tutkimuksista kävi ilmi, että osa asianomistajista ei ole tietoisia tästä oikeudesta. Oikeusministeriön työryhmä totesi raportissaan, että oikeudenkäynneissä tavataan sellaisiakin asianomistajia ilman avustajaa, joille avustaja kustannettaisiin valtion toimesta (Ruuskanen & Sarimo 2018, 30–31). Myös Rikosuhripäivystyksentoiminnanjohtajan Leena-Kaisa Åbergin mukaan oikeudenkäynteihin saapuu usein (jopa nuoria) rikoksen uhreja, joilla ei ole oikeudenkäyntiavustajaa (Kostiainen 2020). Uhri ei tämänkaltaisissa tapauksissa ole saanut tietoa oikeudestaan tai pystynyt käsittelemään sitä. Lisäksi avustaja olisi olennainen tuki jo kuulustelussa, mutta tieto oikeudesta avustajastaan tai tukihenkilöön annetaan yleensä vasta ensimmäisen kuulustelun alussa. Vaatisi paljon aloitteellisuutta uhrilta, että tämä pyytäisi keskeyttämään jo aloitetun kuulustelun ja siirtämään sen myöhempään ajankohtaan, jotta saisi paikalle avustajan ja/tai tukihenkilön. Poliisiammattikorkeakoulun Improdova-tutkimuksen⁵ haastatteluissa on myös käynyt ilmi, että poliisien käsitykset avustajan ja tukihenkilön tarpeellisuudesta liittyvät oikeudenkäyntiin, eivätkä poliisit miellä, että avustajan/tukihenkilön läsnäololla olisi vaikutuksia uhrin parempaan suoriutumiseen kuulustelussa taikka toissijaisen uhriutumisen välttämiseen.

Esitutkintalain mukaan **uhria tulee informoida** siitä, että tämän on mahdollista saada tukea ja suojelua. Honkatukian (2011) mukaan uhrin voi olla vaikea ottaa tietoa vastaan tai osata kysyä esimerkiksi rikosprosessia koskevista aiheista. Oikeusministeriön tiedonsaantityöryhmä suositteli, että tietoa esimerkiksi uhrin oikeuksista annettaisiin jo mahdollisimman aikaisessa vaiheessa, toistuvasti, ja sekä suullisesti että kirjallisesti (Ruuskanen & Sarimo 2018, 29). Oikeusministeriön uhrin tiedonsaantioikeutta edistävä työryhmä (2017) on laatinut Tietoa uhrin oikeuksista -esitteen uhreille jaettavaksi. Samaisen työryhmän poliisilaitoksille tekemän kyselyn perusteella vain noin 40 % vastanneista poliiseista kertoi antavansa esitteen jokaiselle uhrille. Osa poliiseista ei tiennyt esitteen olemassaolosta, esitettä ei ollut saatavilla kaikilla poliisilaitoksella, tai se annettiin vain uhrin sitä pyytäessä. (Ruuskanen & Sarimo 2018, 27–28.) Työryhmän palautteen perusteella poliisin kuulustelulomakkeeseen tulee nykyisin merkitä, onko esite annettu kuulusteltavalle. Yhdessä haastattelussa tuli esille se, että poliisin ohjeet rikoksen uhrin ohjaamisesta ovat suosituksia eivätkä määräyksiä, ja että ohjeistusten ohella myös kouluttaminen ja paikallisten verkostojen vahvistaminen olisi tärkeää.

Suomessa **uhrien tukipalvelujen järjestämisestä** vastaavat pääasiallisesti järjestöt, ja palvelujen saatavuudessa on eroavaisuuksia eri puolella Suomea (Ruuskanen & Sarimo 2018, 16, 37). Tukipalveluja järjestävät mm. Rikosuhripäivystys, Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä, Nollalinja-puhelinpalvelu, Raiskauskeskus

⁵ Improdova projekti on 2018-2021 toteutettava Horizon-rahoitteinen tutkimushanke, jota toteuttaa Suomessa Poliisiammattikorkeakoulu.
<https://www.polamk.fi/en/rdi/projects/improdova>

Tukinainen, Ensi- ja turvakotien liitto ja Miessakit ry.⁶ Esitutkintalain mukaan rikoksen luonteen tai uhrin suojelutarpeen perusteella poliisin tulee uhrin siihen suostuessa välittää tämän yhteystiedot uhrin tukipalveluihin. Tietyn tyyppisten rikosten uhreille, kuten ihmiskaupan uhreille, seksuaalirikosten uhreille ja lapsiuhreille, on kehitetty omia palvelukokonaisuuksia.

Ihmiskaupan uhrien osalta erityinen haaste on se, että auttamisen ja rikosprosessin välillä on lainsäädännössä vahva kytkös, joka näyttää estävän ihmiskaupan uhreja hakeutumasta avun piiriin. Tuntematon tulevaisuus -selvityksen (Koskenoja ym., 2018) mukaan ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä ei kykene kovin hyvin tavoittamaan sellaisia uhreja, jotka eivät uskalla kertoa kokemastaan hyväksikäytöstä esitutkintaviranomaisille. Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä myös tulkitsee lakia niin, että uhri poistetaan auttamisjärjestelmästä, jos rikosasiassa ei edetä tai siinä ei saada tuomiota ihmiskaupasta. Näin ollen osa uhreista jää avun ulkopuolelle silloinkin, kun uhri on ollut valmis yhteistyöhön viranomaisten kanssa, mutta esim. tutkinnallisista tai proseduurallisista syistä johtuen rikosasia ei etene. (Koskenoja ym. 2018). Lisäksi tutkimuksessa ja järjestöjen käytännön työssä on myös noussut esille se, että monet rikoksen uhreille suunnatut palvelut on suunniteltu henkilöille, jotka oleskelevat pysyvästi Suomessa ja osaavat suomen kieltä, jonka takia esim. turvapaikanhakijoilla voi olla haasteita päästä rikoksen uhreille tarkoitetun tuen piiriin (Lilja ym. 2020).

Esitutkintalaki velvoittaa esitutkintaviranomaisen suorittamaan **suojelutarpeen arvioinnin**, jossa määritellään se, tarvitseeko uhri erityistä suojelua esitutkinnan tai oikeudenkäynnin aikana, ja mitä nämä suojelutoimenpiteet ovat. Suojelutoimien tavoitteena on suojella uhria esimerkiksi pelottelulta tai kostotoimilta. Arviota tehdessä on huomioitava uhrin henkilökohtaiset olosuhteet ja rikoksen laatu. Oikeusministeriön työryhmän raportin mukaan suojelutarpeen arviointia koskevaa koulutusta ei ole järjestetty kaikilla poliisilaitoksilla ja myös Rikosuhripäivystyksen näkemyksenä oli, että arviointia ei ole kaikille lähisuuhdeväkivallan tai seksuaalirikosten uhreille tehty (Ruuskanen & Sarimo 2018, 36). Poliisiammattikorkeakoulun Improdova-hankkeessa tehtyjen havaintojen mukaan suojelutarpeen arviointi tehdään tätä nykyä ”mekaanisena” osana esitutkintaa, ja viranomaisen oman harkinnan rooli siinä, tulisiko arviointi tehdä on vähentynyt, sillä arviointi on vakiintunut osaksi esim. väkivalta- ja seksuaalirikosten tutkintaa. Toisaalta mikäli arviointi yritetään vain saada pois alta, voi uhrin todellisten tarpeiden selvittäminen jäädä suppeaksi. Yhden poliisilaitoksen toiminnasta tehdyssä selvityksessä (Liikkanen, 2019) tuli esille, että kaikki tutkimusta varten haastatellut poliisit eivät olleet tietoisia suojelutarpeen mallista tai heillä ei ollut sen suorittamiseen tarvittavaa tietotaitoa. Tätä raporttia varten syyttäjien kanssa käydyissä keskusteluissa tuli ilmi, että syyttäjille ei ole yhtenäistä ohjeistusta suojelutarpeen arvioinnille ja tämän vuoksi syyttäjien osalta käytännöt eivät välttämättä ole eri puolilla maata yhteneväisiä. Alueellisia eroja suojelutarpeen arvioinnin toteutuksessa on siis edelleen.

Esitutkintaviranomaisen tulee rikosilmoituksen tekotilanteesta lähtien huolehtia siitä, että asianomainen saa tarvittaessa **tulkkauksen** (Ruuskanen & Sarimo 2018, 26). Uhridirektiivin toimeenpanoa käsittelevän VOCIARE-raportin mukaan tämä toteutuu osin puutteellisesti: ongelmia esiintyy pätevien ja luotettavien tulkkien löytämisessä etenkin harvaan asutuilla seuduilla. Harvinaisten kielten kohdalla ja tapauksissa, joissa uhrin kuuluvat pieneen etniseen vähemmistöön, ja haasteita aiheuttaa sellaisen tulkin löytäminen, jolla ei ole kytköksiä asianomaisiin. Tulkkaukseen liittyvät ongelmat voivat pahimmillaan muodostua esteeksi uhrin oikeuksien toteutumiselle. (Lundell, 2019.) Tulkkauksessa tulisi myös huomioida se, että esimerkiksi

⁶ Kts. esim. Poliisin listaus rikoksen uhreja auttavista tahoista: https://www.poliisi.fi/rikokset/auttavia_tahoja

sukupuolistuneen väkivallan uhrin voi olla helpompi puhua samaa sukupuolta olevan tulkin ja viranomaisen läsnä ollessa (Lilja ym. 2020, 71).

Rikoksen uhrin on mahdollista hakea **lähestymiskieltoa** tekijää kohtaan. Vuodesta 2005 lähestymiskielto on voitu määrätä myös samassa asunnossa asuvaa henkilöä kohtaan korkeintaan kolmen kuukauden ajaksi. Poliisi voi määrätä väliaikaisen lähestymiskiellon, joka astuu voimaan välittömästi. Vuodesta 2016 alkaen lähestymiskieltohakemus on ollut maksullinen, mikäli se on tullut hylätyksi: tällä hetkellä maksu on suuruudeltaan 260 euroa. Käräjäoikeuksissa käsiteltyjen lähestymiskieltohakemusten määrä on vähentynyt noin kolmanneksella vuoden 2016 jälkeen. Vaikka maksua ei tarvitse suorittaa, mikäli lähestymiskielto määrätään tai mikäli hakija on oikeutettu ilmaiseen oikeusapuun, useiden järjestöjen näkemyksen mukaan se on nostanut kynnystä lähestymiskiellon hakemiseen. (mm. Kerkelä 2019; Åberg 2019.) Myös GREVIOn (2019, 53–54) Suomen maaraportissa kritisoidaan sekä perheen sisäisen lähestymiskiellon keston lyhyttä että lähestymiskieltohakemuksen maksullisuutta.

Ongelmallisena lähestymiskieltoon liittyen on pidetty sitä, että poliisi ei aina ole läsnä kieltoon määrätyn puolison noutaessa tavaroitaan pariskunnan yhteisestä kodista, mikä voi olla uhka suojatun turvallisuudelle. Myös lähestymiskiellon määräämiseen liittyvä olosuhteiden arviointi on hankalaa esimerkiksi silloin, kun kieltoon määrättävä ei saavu istuntoon. Lisäksi niin kiellolla suojattujen kuin kieltoon määrättyjenkin oikeudellisten avustajien, sekä suojattujen tukihenkilöiden käyttö on melko vähäistä. (Rantala & Smolej 2008.) Lähestymiskieltoja rikotaan monin eri tavoin ja usein niin, ettei siitä jää todistusaineistoa. Harvaan asutuilla alueilla poliisi ehtii pitkien etäisyyksien vuoksi paikalle usein vasta tekijän poistuttua. Oikeusministeriössä on pohdittu sähköisen valvonnan käyttöä tapauksissa, joissa lähestymiskieltoa on rikottu toistuvasti. (Piispa & Hyppönen 2019.) Pääministeri Marinin hallitusohjelman mukaan lähestymiskieltoon liittyvää lainsäädäntöä on uudistettava niin, että se turvaa uhrin oikeudet paremmin. Oikeusministeriössä 2020 asetettu työryhmä mm. arvioi keinoja parantaa lähestymiskiellon tehokkuutta sekä tarkastelee sen määräämisen edellytyksiä. (Oikeusministeriö 2020.)

Sovittelu (mediation) parisuhdeväkivaltatapauksissa on herättänyt argumentointia sekä puolesta että vastaan. Sovittelun puolustajat näkevät sen uhria voimaannuttavana ja tekijää vastuuttavana menetelmänä, jolla voidaan paremmin vastata uhrin tarpeisiin. Vastustajien mukaan mm. uhrin turvallisuuden ja turvallisuudentunteen puute, paine osallistua sovitteluun, väkivallan vähättely ja sovittelun kertaluontoisuus tai lyhyt kesto tekevät siitä parisuhdeväkivallan käsittelyyn huonosti sopivan menetelmän. (Drost ym. 2015, 11–13.) Sovitteluprosessin edellyttämän osapuolten välisen tasavertaisuuden ei ole nähty toteutuvan tilanteessa, ja sovittelu on koettu ainoastaan tekijää hyödyttäväksi, sillä siihen osallistuminen on saatettu katsoa oikeudessa rangaistusta lieventäväksi teoksi (Kaitue, Noponen & Slåen 2007, 51). Vuonna 2018 yhdeksän suomalaista väkivallan vastaista työtä tekevää järjestöä⁷ antoivat kriittisen kannanoton lähisuhdeväkivallan sovitteluun: kannanotossa sovittelu nähtiin esteeksi uhrin oikeuksien toteutumiseksi. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) (2019) lähisuhdeväkivallan sovittelun selvitystyöryhmä puolestaan totesi, että sovittelua voidaan jatkaa, mutta toimintaa ja siihen ohjaamista tulisi kehittää, jotta sovittelu on ”kaikissa tilanteissa kansainvälisten sopimusten ja velvoitteiden mukaista, asianosaisille hyödyllistä ja lähisuhdeväkivallan uhreille turvallista”.

⁷ Amnesty International Suomen osasto ry, Ensi- ja turvakotien liitto ry, Lyömätön Linja Espoossa ry, Monika-Naiset liitto ry, Naisasialiitto Unioni ry, Nicehearts ry, Seta ry, Setlementti Tampere ry ja Tukikeskus Varjo, Viola ry. <https://ensijaturvakotienliitto.fi/wp-content/uploads/2018/12/J%C3%A4rjest%C3%B6jen-kannanotto-%C3%A4hisuhdev%C3%A4kivallan-sovittelua-koskien-2018.pdf>

Suurin osa Suomen sovittelijoista on vapaaehtoisia. THL:n suosituksen mukaan lähisuhdeväkivaltatapauksissa sovittelijoina voivat toimia joko ammattihenkilöt tai ne sovittelijat, jotka ovat suorittaneet sekä sovittelun peruskurssin (54 h) että lähisuhdeväkivallan erikoiskurssin (170 h). (THL 2019, 15–16.) Qvist (2018, 4, 134) totesi parisuhdeväkivallan sovittelua käsitelleessä väitöskirjassaan, että vapaaehtoiset sovittelijat eivät kuitenkaan ole väkivaltatyön ammattilaisia, ja argumentoi, että huomio tulisi suunnata sovitteluihin ohjaamisen sijaan väkivallan uhrin ja tekijöiden auttamis- ja tukipalvelujen kehittämiseen.

Yhteenvedona voidaan sanoa, että rikosten uhrien tukeminen on kehittynyt Suomessa uhridirektiivin toimeenpanon yhteydessä. Rikosoikeusjärjestelmän toimijoille on tehty ohjeistusta uhrien kohtaamiseen ja prosesseja on kehitetty niin, että esim. uhrien informointi osana prosessia on mahdollisimman automaattista. Edellä käsiteltyjen haasteiden taustalla on ennen kaikkea se, että **uhrin näkökulma ei tule ymmärretyksi**. Rikosoikeusjärjestelmän toimijoille (criminal justice actors) uhrien kohtaaminen on arkipäivää ja heitä kohdataan lukuisia kertoja, kun taas uhreille kohtaaminen on useimmiten ainutkertainen. Uhreille tilanne on uusi ja usein pelottava, eivätkä suurin osa rikoksen uhreista voi tietää millaisia oikeuksia heillä on. Erityisen haastava tilanne on traumatisoituneelle uhrille, koska trauma voi vaikuttaa toimintakykyyn monin eri tavoin. Uhrin kokemuksen ja mahdollisen traumatisoitumisen vuoksi uhri ei välttämättä pysty sisäistämään viranomaisilta saamaansa informaatiota – varsinkaan yhdellä istumalla – tai ei pysty toimimaan itse aktiivisesti oikeuksiensa edistämiseksi. Uhrin näkökulman ymmärtäminen vaatii mm. väkivallan vaikutusten ja trauman ymmärtämistä, joka ei perinteisesti ole ollut rikosoikeusjärjestelmän ammattilaisten osaamisen keskiössä. Suomessa on ollut erityisesti haasteita käsitellä lähisuhdeväkivallan uhrien kokemuksia. Lähisuhdeväkivallan dynamiikka on haastava pohja esimerkiksi sovittelulle ja lähestymiskiellon tosiasialliselle toteutumiselle. Lapsiuhrien kohtaamiseen Suomessa on taas panostettu ja tähän liittyviä hyviä käytäntöjä on jo kehitetty.

4. Loppupäätelmät

Suomessa uhridirektiivin täytäntöönpanemiseksi tehdyt toimenpiteet ovat vahvistaneet rikoksen uhrien asemaa, mutta direktiivin tavoitteita ei käytännössä ole vielä kaikilta osin saavutettu. Uhrin kannalta rikosprosessi ei välttämättä ole sujuva ja suoraviivainen, vaikka se lainsäädännön valossa näyttäisikin siltä. Tässä katsauksessa tunnistettujen haasteiden taustalla oli useimmiten se, että uhrin näkökulmaa ml. sitä, miten trauma vaikuttaa uhrin käyttäytymiseen, ei aina ymmärretä. Rikoksen uhri ei välttämättä pysty sisäistämään viranomaisilta saamaansa informaatiota, varsinkaan yhdellä istumalla, tai ei pysty aina toimimaan itse aktiivisesti oikeuksiensa edistämiseksi. Uhrin traumatietoinen kohtaaminen rikosprosessissa sujuvoittaisi oikeudellisen prosessin etenemistä ja vähentäisi uudelleentraumatisoitumisen riskiä.

Lainsäädännön, ja usein myös ohjeistuksen tasolla, prosessit ottavat huomioon uhrin tarpeet, mutta käytännössä toimijoille ei ole aina osaamista tai työkaluja uhrien kohtaamiseen. Uhridirektiivin mukaan uhreja kohtaavia ammattilaisia tulee kouluttaa uhrin kohteluun ja tarpeisiin liittyen (Ruuskanen & Sarimo 2018, 25). Koulutusta järjestetään jonkin verran niin poliisille, syyttäjille kuin tuomareillekin erityisesti tietyistä aihepiireistä kuten lähisuhdeväkivallasta (intimate partner violence) tai lapsiuhrien kohtaamisesta, mutta koulutus ei ole systemaattista. Koulutukseen osallistuminen riippuu esim. siitä, missä sattuu työskentelemään sekä ammattilaisten omasta aktiivisuudesta. Erityisesti syyttäjien parissa on tullut esille tarve ymmärtää

trauman perusteita eli sitä mikä aiheuttaa trauman, miten se vaikuttaa eri tavoilla eri ihmisiin ja mitä tulisi huomioida traumatisoituneen henkilön kuulemisessa oikeudenkäynnissä.

Esille nousi myös se, että monet rikoksen uhrin tarvitsevat moniammatillista (multidisciplinary) tukea rikoksesta toipumiseen. On erittäin tärkeää, että uhreja kohtaavat eri toimijat (poliisi, syyttäjä, oikeusapu, tukihenkilö, terveydenhuolto jne.) ymmärtävät toistensa työkentän ja mitä palveluita kukin pystyy tarjoamaan. Toimiva moniammatillinen työskentely parhaimmillaan tukee sekä uhrin jaksamista että prosessin etenemistä. Varmastikin tämän vuoksi aineistoissa esille tulleissa hyvissä käytännöissä nousivat esille mallit, jotka tuovat yhteen ”yhden luukun” periaatteella eri toimijoita tukemaan uhria. Lisäksi näissä malleissa esille nousee erikoistuminen, eli palvelumallin kehittäminen tietyn rikostyyppin ympärille, kuten esim. seksuaalirikokset tai lähisuhdeväkivalta, joissa on erityispiirteitä, jotka vaativat omaa asiantuntemusta ja lähestymistapaa.

LÄHTEET

- Apulaisoikeuskansleri. (2019). Poliisihallituksen lähisuhdeväkivaltaa koskevat ohjeet. Päätös. Dnro OKV/11/50/2019. https://www.okv.fi/media/filer_public/91/d9/91d93319-8df9-4a37-a949-7cf22426b382/okv_11_50_2019.pdf
- Drost, L., Haller, B., Hofinger, V., van der Kooij, T., Lünnermann, K. & Wolhuis, A. (2015). Restorative Justice in Cases of Domestic Violence. Comparative Report (JUST/2013/JPEN/AG/4587). Verwey-Jonker Instituut, IRKS, IKF.
- Ellonen, N. (toim.) (2013). Rikostutkinta lapsiin kohdistuvissa väkivalta- ja seksuaalirikoksissa. Poliisiammattikorkeakoulun oppikirjat 20. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/87155/Oppi_kirjoja20_web.pdf
- Esitutkintalaki 805/2011.
- European Commission (2013). DG Justice Guidance Document related to the transposition and implementation of the Directive 2012/29/EU
- European Parliamentary Research Service. (2017). The Victim's Rights Directive 2012/29/EU. European Implementation Assessment. Brussels: European Union. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/611022/EPRS_STU\(2017\)611022_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/611022/EPRS_STU(2017)611022_EN.pdf)
- GREVIO. (2019). GREVIO's (Baseline) Evaluation Report on legislative and other measures giving effect to the provisions of the Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence (Istanbul Convention) FINLAND. Luettu 15.4.2020 osoitteessa <https://rm.coe.int/grevio-report-on-finland/168097129d>
- Honkatukia, P. (2011). Uhrin rikosprosessissa – haavoittuvuus, palvelut ja kohtelu. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 252. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos. <http://hdl.handle.net/10138/152425>
- Improdova-projektin www-sivut. Vierailtu 30.4.2020 osoitteessa <https://www.polamk.fi/en/rdi/projects/improdova>
- Järg-Tärno, R. (2019). Oikeustulkkauksella on suuri merkitys oikeusturvalle. Haaste 2/2019. <https://www.haaste.om.fi/fi/index/lehtiarkisto/haaste22019/oikeustulkkauksellaonsuurimerkitysoikeusturvalle.html>
- Kainulainen, H (2019). Rikoksen uhrina rikosprosessissa, Haaste 2/2019 <https://www.haaste.om.fi/fi/index/lehtiarkisto/haaste22019/rikoksenuhrinarikosprosessissa.html>
- Kainulainen, H. & Saarikkomäki, E. (2014). Rikosprosessi väkivaltarikosten uhrin näkökulmasta. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 126. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos. <http://hdl.handle.net/10138/152495>
- Kaitue S., Noponen T. & Slåen, A. (2007). Yleistä muttei yksityistä - Oikeudelliset keinot lähisuhdeväkivallasta selviytymiseen. Helsinki: Edita.
- Kerkelä, L. (2019). Väkivallan ja vainon uhrin jättävät hakematta lähestymis-kieltoja uuden maksun vuoksi – hakemusten määrä vähentynyt kolmanneksella muutamassa vuodessa. Helsingin Sanomat. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-200006077979.html>
- Koskenoja, M., Ollus, N., Roth, V., Viuhko, M., Turkia, L. (2018). Tuntematon tulevaisuus – selvitys ihmiskaupan uhrin auttamista koskevan lainsäädännön toimivuudesta, Valtioneuvoston selvitysja tutkimustoiminnan julkaisusarja 24/2018
- Kostiainen, R. (2020). Rikoksen uhrin oikeuksien toteutumisessa yhä eroja. Haaste 1-2/2020. <https://www.haaste.om.fi/fi/index/lehtiarkisto/haaste1-22020/rikoksenuhrinoikeuksientoteutumisessayhaeroja.html>
- Kotiranta, P. (2019). Videoyhteyden käytön laajentaminen käräjäoikeuskäsittelyssä. Opinnäytetyö. Satakunnan ammattikorkeakoulu
- Laki oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa 370/2007.
- Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa 689/1997.
- Laki rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta 1015/2005.
- Laki rikosuhrimaksusta 669/2015
- Liikkanen, T. (2019). Rikoksen uhrin suojelutarve esitutkinnassa - prosessin arviointi ja haasteet. Pro gradu, Tampereen yliopisto.

This publication has been produced with the financial support of the Justice Programme of the European Union. The contents of this publication are the sole responsibility of coordinator and partners and can in no way be taken to reflect the views of the European Commission.

Lilja, I., Kervinen, E., Lietonen, A., Ollus, N., Viuhko, M. & Jokinen, A. (2020). Unseen victims – Why refugee women victims of gender-based violence do not receive assistance in the EU. Helsinki: HEUNI Report series 91.

<https://www.heuni.fi/en/index/publications/heunireports/unseenvictims-whyrefugeewomenvictimsofgender-basedviolencedonotreceiveassistanceintheeu.html>

Lundell, S. (2019). Victims of Crime Implementation Analysis of Rights in Europe. VOciare National Report Finland.

https://victimsupport.eu/activeapp/wp-content/uploads/2019/08/VOCIARE_National_Report_Finland_interactive.pdf

Oikeudenkäymiskaari 4/1734.

Oikeusministeriö. (n.d.). Rikoksen uhrin. Luettu X.X.2020 osoitteessa <https://oikeusministerio.fi/rikoksen-uhreja-koskevat-asiat>

Oikeusministeriö. (2015). Lainsäädännöstä hyviin käytäntöihin – esitys rikoksen uhrin aseman kehittämiseksi. Uhripoliittisen toimikunnan loppuraportti. Oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 13/2015. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-437-2>

Oikeusministeriö. Rikosuhriyöryhmä. (2015). Uhridirektiivin toimeenpano. Oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 30/2015. Helsinki: Oikeusministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-459-4>

Oikeusministeriö. (2017). Tietoa rikoksen uhrin oikeuksista. Esite. <https://oikeus.fi/fi/index/esitteet/tietoarikoksenuhrinoikeuksista.html>

Oikeusministeriö (2017). Lapsi rikoksen uhrina. Tietoa väkivalta- tai seksuaalirikoksen uhriksi joutuneen lapsen vanhemmille. Oikeusministeriö, sisäministeriä ja sosiaali- ja terveysministeriö. Esite. https://oikeus.fi/material/attachments/oikeus/lapsirikoksenuhrina/q6gBjkr9/Lapsi_rikoksen_uhrina_verkkojulkaisu_2017_FIN.pdf

Oikeusministeriö. (2020). Lähestymiskiellon tehostamista arvioidaan työryhmässä. Tiedote. 4.3.2020. https://oikeusministerio.fi/artikkeli/-/asset_publisher/lahestymiskiellon-tehostamista-arvioidaan-tyoryhmassa

Piispa, M. & Hyppönen, L. (2019). Arviomuistio lähestymiskiellon valvonnan tehostamiseksi. Oikeusministeriön julkaisuja, selvityksiä ja ohjeita 2019:4. Helsinki: Oikeusministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-738-0>

Poliisihallitus (2019). Rikoksen uhrin ohjaaminen ja rikosasioiden sovittelu. Ohje.

Poliisihallitus (2019). Rikoksen uhrin ohjaaminen ja rikosasioiden sovittelu -ohjeen päivittäminen. Kirje.

Poliisihallitus (2013). Lapsi asianomistajana ja todistajana poliisitoiminnassa ja esitutkinnassa

Qvist, T. (2018). Parisuhdeväkivallan sovittelu Suomessa. Acta electronica Universitatis Lapponiensis 253. Väitöskirja. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

Rikosuhripäivystys. (n.d.a). Lähestymiskielto. Luettu 1.4.2020 osoitteessa <https://www.riku.fi/opaat-ja-ohjeet/lahestymiskielto/>

Rikosuhripäivystys. (n.d.b). What is the victim's directive? Luettu 1.4.2020 osoitteessa <https://www.riku.fi/en/services/refer-your-customers-to-riku-service/what-is-the-victims-directive/>

Rikosuhripäivystys. (2016). Rikosuhridirektiivin lainmuutosten täytäntöönpano rikosprosessissa. https://www.riku.fi/content/uploads/su_file/1728_Yhteenyeto_lainmuutoksista_kaaviona_2016.pdf

Rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta annettu laki 1015/2005

Rikosseuraamusvirasto (2016). Vangin vapauttamisesta tai muusta vankilasta poistumisesta ilmoittaminen asianomistajalle, ohje dnro 12/004/2016

Ruuskanen, E. & Sarimo, M. (2018). Uhri rikosprosessissa – ehdotus hyvistä menettelytavoista uhrien tarpeiden huomioon ottamiseksi. Oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 44/2018. Helsinki: Oikeusministeriö. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161128/OMML_44_2018_Uhri_rikosprosesseissa.pdf

Simanainen, A. (2016). Rikoksen uhrin suojelutarpeen arviointimenettelyn käsikirja. Sisäministeriön julkaisu 14/2016. Helsinki: Sisäministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-091-9>

Sinkkonen, M. & Mäkelä, J. (toim.) (2017) LASTA-hanke. Kokemuksia viranomaisten yhteistyön ja tietojenvaihdon koordinoinnista lapsen kohdistuneissa pahoinpitely- tai seksuaalirikoksen epäilytilanteissa. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-850-0>

Siro, J. (2019). Henkilötodistelun vastaanottaminen kuva- ja äänitallenteelta hovioikeudessa. Arviomuistio. Helsinki:

This publication has been produced with the financial support of the Justice Programme of the European Union. The contents of this publication are the sole responsibility of coordinator and partners and can in no way be taken to reflect the views of the European Commission.

Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2019:6.
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-743-4>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). (2019).
Lähisuhdeväkivaltarikosten sovittelu – Nykytila ja
kehittämisehdotukset. Lähisuhdeväkivallan sovittelun
selvitystyöryhmä. Työpaperi 2/2019. Helsinki: THL.
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-269-7>

Valtakunnansyyttäjänvirasto (2013). Esitutkintayhteistyötä
koskeva ohje. Valtakunnansyyttäjänviraston julkaisusarja nro
7.

Yli-Räisänen, H. (2019). Lapsi poliisin kuultavana. RIKU-lehti
3/2019. [https://www.riku.fi/content/uploads/
2019/11/RIKU_3_19.pdf](https://www.riku.fi/content/uploads/2019/11/RIKU_3_19.pdf)

Åberg, L-K. (2019). Monimuotoinen lähisuhdeväkivalta.
Pääkirjoitus. RIKU-lehti 02/2019. [https://www.riku.fi/
content/uploads/2019/10/RIKU_2_19.pdf](https://www.riku.fi/content/uploads/2019/10/RIKU_2_19.pdf)